

Rafael Vallbona

Un any
a la
Cerdanya

edicions
62

Rafael Vallbona

Un any
a la Cerdanya

Edicions 62
Barcelona

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 917021970 / 932720447). Tots els drets reservats.

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

© Rafael Vallbona Sallent, 2019
Fotografies: arxiu de l'autor

Primera edició: setembre del 2019

© d'aquesta edició: Edicions 62, s. a.
Diagonal, 662-664. 08034 Barcelona
info@grup62.com
www.edicions62.cat

Fotocomposició: La Letra, S. L.
Gran Via de les Corts Catalanes, 617. 08007 Barcelona

DIPÒSIT LEGAL: B. 18.656-2019
ISBN: 978-84-297-7785-7

TAULA

Les fronteres probables	7
TARDOR	
Un àlbum de cromos casolà	15
Buscant les Pereres	20
Eugues amb pollí i una picassa	24
Unes cabanes i una catedral	31
L'home que ho sabia tot	34
Pobles buits	42
La casa de la plana	46
Panoràmica de la vida	52
La veu de les terres altes	57
El president va pujar al tren	61
HIVERN	
Passeig nostàlgic per l'estany	73
En Josep Maria Teignier i Ràdio Pirineus	79
La neu protectora	84
Memòria de la vergonya	87
El govern basc a Puigcerdà	91
El nen que esquiava com una bala i altres cròniques de Cap del Rec	96

Ficció, o no	104
La llibreria de la frontera	109
Al sud del riu Reür	114
Gran Hotel Font-romeu	119
PRIMAVERA	
Un tapís verd	127
Gent del veïnat	132
La ruta de la xicoia	141
El salconduit d'en Viladesau	146
Els colors de la vall de les flors	153
El romanticisme a la Cerdanya	158
Les tres nacions	165
Passejada poètica	170
ESTIU	
Els bells estius	175
La guia de la Cerdanya	181
La vall silent	186
Un gran dia	191
L'encant dels sopars d'estiu	199
Cavalls cap a la Llosa	204
En Ramon Maria Serchs	209
El final de l'estiu	216
TARDOR UNA ALTRA VEGADA	
Quan s'apaguen els dies	225
Algun dia que mai no arriba	228
<i>Agraïments</i>	231

LES FRONTERES PROBABLES

Quan vaig acabar d'escriure *La casa de la frontera* no era conscient de la capacitat de remoure records i vivències col·lectives que tindria la novel·la. Jo estava convençut que la història d'una família que fa cinc generacions que habita en un entorn paisatgísticament fascinant però difícil per viure-hi com ho és la frontera pirinenca era un relat íntim i gairebé domèstic, tot i que tenia la voluntat de fer una altra novel·la d'espais oberts, com temps enrere Baltasar Porcel havia qualificat *La comuna de Puigcerdà*, i que aquest to narratiu d'amples mires seria el que podria fer-la atractiva als lectors.

Sí que vaig preveure un cert trasbals sentimental en els protagonistes de la història quan veiessin, negre sobre blanc, la peripècia vital de la seva nissaga. I així va ser. A la Carme, la narradora de bona part de la història, un nus a la gola li va dificultar molt la lectura de l'original. En un correu d'una gran franquesa i sensibilitat, la filla gran, la Míriam, casada amb en Josep Reus i que fa anys que viu a Ger, em deia: «Mentre llegia les primeres línies i sense adonar-me'n, m'anaven regalimant les llàgrimes galtes avall. Pensar que estava llegint un trosset de la meva història, que aquella persona que tancava la botiga era la

meva mare, i que algú hagués trobat tots aquells fets prou interessants per fer-ne un llibre, m'aclaparava de tal manera que vaig estar uns dies amb el manuscrit a la tauleta de nit sense esma de continuar llegint. Tenia por, no ho sé». El seu germà, en Miqui per a tothom, em va arribar a dir que no sabia si les seves modestes vides es mereixien aquella feinada. En Josep, el petit, a qui molts començant per la seva dona, la Carme, diuen Budi, també confessava a la seva germana que «abans de començar a llegir vaig tenir sentiments contradictoris». Però això formava part del repte d'assumir que la seva història es convertís en un relat novel·lesc, és a dir, articular els fets reals fins a donar-los la forma d'una trama versemblant. I així, des de la realitat, construir una ficció. El que jo no esperava era que aquesta realitat probable que havia bastit remogués la ment i l'ànima de tantes persones.

Força lectors em van fer notar l'enorme similitud entre alguns dels episodis que es narren a *La casa de la frontera*, en especial els que passen al voltant dels fets de l'octubre del 1934 i els mesos anteriors a l'aixecament del juliol del 1936, i els que vivíem en aquells moments (tardor del 2017) a Catalunya. El llibre va sortir a finals d'agost i vaig fer una gira de presentacions intensa durant els difícils mesos d'octubre, novembre i desembre. I no hi va haver llibreria o biblioteca on algú no remarqués el paral·lelisme entre certs episodis del relat i el dia a dia que es vivia en aquells moments al país.

De primer, ho vaig atribuir a la idea del caràcter pendular de la història; aquells fets amb uns arguments i conseqüències que es repeteixen de forma cíclica i dels quals no sempre aprenem. Però aviat vaig començar a pensar que el neguit d'alguns lectors era més atribuïble a les pe-

ripècies vitals dels protagonistes en uns temps convulsos que no pas als esdeveniments en si mateixos. La versemblança del relat havia penetrat en l'esperit dels lectors amb tal ímpetu que en alguns d'ells havia alterat la percepció del que és tota novel·la per reals que siguin els fets: una representació.

Un matí assolellat i fred de desembre, d'aquells que el cel és tan blau que crema la vista, vaig pujar a les Llars Mundet convidat a participar en una sessió titulada «Literatura europea i fronteres», del seminari del Grup de Recerca sobre Fronteres, de la Facultat de Pedagogia de la UB. «No he leído la novela, la novela me ha leído a mi», va començar dient el poeta i pedagog Dani Izquierdo. Primerament, vaig pensar que el seu grau d'afectació pel relat era gran, potser ingovernable per mantenir un debat raonablement acadèmic, però aviat vaig adonar-me del meu error. Al contrari del que em pensava d'entrada, en Dani va definir amb gran cura i encert la situació de la novel·la respecte a la realitat: «*La casa de la frontera* rasga las tripas del siglo xx español e instala un balcón sobre las vísceras abiertas, con vistas privilegiadas. Con precisión quirúrgica el escritor guía al lector y lo zambulle en la trama y subtramas. Como toda anatomía, esta limpia novela de la que ahora hablamos está llena de recovecos, de acantilados; de lugares propicios para el amor (que diría mi querido Ángel González), de vasos capilares y aortas necesarias». Aquell matí de fred al capdamunt d'Horta, la capacitat d'anàlisi del Dani va superar totes les meves expectatives i va il·luminar qualsevol ombra de dubte que jo hagués pogut covar: la història és una i la novel·la la seva construcció; per paradoxals que ambdós territoris, situats a una banda i l'altra del mirall de la realitat, puguin sem-

blar a vegades. Tal com passava aquell hivern. Ell mateix ho va reblar amb elegància i claredat expositiva: «L'expresidenta del Parlament de Catalunya, la senyora Carme Forcadell, va presidir l'acte d'entrega del premi Sant Joan, la nit del 19 de juny (guardó que va rebre *La casa de la frontera*). Mesos després ocupava una cel·la. Jo no sé si això que vivim aquests dies és una història que sembla un conte o un conte que sembla història, però entre una presidenta parlamentària i una dona privada de llibertat, sí que hi ha una frontera».

I és que, diluïdes o clares, eliminades o reconstruïdes, lliures de burocràcia o no,amentals o físiques, les fronteres són conceptes oposats a la llibertat. Pel que jo conec (d'ençà del 1882), la família Grau, Bort Grau avui, ha maldat per ampliar el sentit vital del seu minúscul territori entre límits. És això el que fa que els lectors hagin convertit el seu relat íntim i familiar en universal. Aquesta és la grandesa de la seva història.

Uns quants mesos després de publicar la novel·la, li vaig dir a en Budi que seria el meu darrer llibre sobre la Cerdanya, que ja havia dit tot el que volia dir. Vaig néixer a Gràcia, fa cinquanta anys que visc al Maresme, crec que París és la meua ciutat i he escrit tres llibres situats en aquest petit país pirinenc que, gràcies a amics extraordinaris, conec una mica i estimo. Però no soc cerdà ni pretenc que se'm reconegui com a pàtria o fur, que no pateixi ningú. Només soc un individu de la terra baixa que ha fet de trobar històries per allà on passa i explicar-les una estranya manera de viure.

Però el ressò de *La casa de la frontera* m'ha empès a reconsiderar la meua relació literària amb la Cerdanya. A mesura que m'he anat trobant amb persones que han lle-

git el llibre, han anat sorgint nous punts de vista que han ampliat la memòria personal a partir de la qual vaig construir el relat. La història familiar dels Grau ha fet aflorar la història personal de molta altra gent. Me les han anat explicant en presentacions i clubs de lectura de tot el país, de l'Empordà a l'Anoia i de la Segarra al Vallès, la Garrotxa o el Matarranya. La connexió entre el passat i el present s'ha reconstruït a còpia de records, que en molts casos eren paral·lels als de la nissaga de la novel·la, i en d'altres, contraposats. Però, en tot cas, tots s'han acabat interconnectant, i així la literatura va acomplint un cert compromís històric amb els lectors.

La Roser Latorre, de setanta anys, em va escriure una carta amb una lletra pulcra com ja no fa gairebé ningú. M'explicava com havia passat la frontera el 1952, poc després que l'obriessin. «Anàvem a veure els meus avis, oncles i cosins a França, al departament de la Gironda. Ells eren refugiats de la Guerra Civil». A partir de llavors, cada un o dos anys anaven a veure la família feliçment retrobada. En aquella època, creuar la frontera era tota una aventura. Més endavant afegeix: «Tornant a Cerdanya i els seus entorns, els meus pares n'eren uns grans enamorats. De tant en tant hi fèiem uns dies d'estada (alguna vegada a l'hotel Terminus) i així vam anar coneixent els seus entorns». La Roser va continuar anant a la Cerdanya amb amigues, i fins i tot va fer el viatge de noces a Puigcerdà. «No ens va caldre anar al Carib, com fan ara, i no cal dir que per nosaltres va ser una setmana meravellosa, envoltats d'aquella natura espectacular». La Roser acaba explicant la seva complicitat lectora: «les vivències delicioses que he pogut gaudir... /...ha estat un retorn al passat a través d'una pel·lícula plena d'emocions que m'ha fet molt feliç».

A «vuelo de pluma», segons em deia en una altra carta d'aquelles que converteixen la rutina de mirar una bústia, cada dia més buida, en una nerviosa emoció, la Marina Quintana també va ampliar el punt de vista de la novel·la des de la seva pròpia memòria, viscuda o apresada en altres lectures. «Es pot dir que em vaig enamorar de la Cerdanya quan era encara una nena a través del primer volum de l'*Album Meravella*». Subtitulat *Llibre de prodigis d'art i natura*, aquest llibre de 320 pàgines, primer d'una sèrie de cinc volums, publicat a partir del 1927 per Editorial Ibèrica i amb gran profusió de fotografies i textos del Centre Excursionista Barcelonès (que el 1931 es va fusionar amb el Club Muntanyenc Barcelonès), va suposar un instrument fonamental per descobrir Catalunya i enfortir un sentit de pertinença que es va consolidar de forma general a partir dels anys seixanta gràcies a la popularització de l'automòbil i, gradualment, de l'esquí en indrets com la Molina o Masella.

Temps després, l'atzar de la vida va fer que la Marina tingués sogres cerdans: ella d'Enveig, al nord de la frontera, i ell de Sanavastre, al sud. I ara, rememorant tot allò, «només una paraula, una de sola, *Formiguer* (títol d'un conte), em va fer aflorar records i sensacions que tenia aparcats».

Totes aquestes històries que s'han reconstruït al voltant de la novel·la m'han fet adonar que encara em queden coses per explicar sobre la meva relació amb la Cerdanya. És per aquest compromís amb les lectores i els lectors d'arreu, anònims a la força la majoria, que em torno a posar en marxa a la recerca de petites cròniques, records i vivències d'aquesta terra, de la gent que hi he conegut, i de la seva pròpia manera d'entendre la vida.

TARDOR

UN ÀLBUM DE CROMOS CASOLÀ

Mai no havia estat gaire aficionat a fer colleccions de cromos. De petit era massa tabalot. Fer una *cole* requeria constància i sagacitat en el mercadeig del canvi dels *repes* a l'hora del pati, i la inversió de bona part de la paga setmanal. I, de nen, no havia tingut mai ni una cosa ni l'altra. A més, tampoc no m'ha interessat mai el futbol, o sigui que, de cromos de jugadors, mai no n'he baratat. Gràcies al finançament sota mà de l'avi Rafel vaig aconseguir acabar una collecció sobre natura i animals que es deia *Vida y color*, però que no em va desvetllar cap inclinació científica ni animalista, i també vaig completar-ne una sobre el viatge a la Lluna que feia la cervesa Damm. I si la vaig acabar va ser gràcies que era amic d'en Pompili Massa, el fill del distribuïdor de la marca a Premià de Mar. A còpia de saquejar el magatzem on hi havia les Xibeca (amb cada ampolla donaven un o dos sobres de cromos), aquell estiu vaig acabar el meu segon i darrer àlbum.

Però sí que soc de recopilar els records d'excursions i viatges. Conservo una quantitat raonable de llibretes de tota mena on hi he anat anotant les impressions dels paisatges, els indrets i les persones que he anat trobant-me pels camins i carrers que he solcat. I encara ara ho conti-

nuo fent, tot i que les llibretes (que amb els anys van passar de ser les sofertes Henry a les sofisticades Moleskine) han estat substituïdes per l'iPad. Ves, coses dels temps. Val a dir que algunes d'aquestes anotacions les he utilitzades en la confecció de més d'un llibre. Són aquests els meus àlbums, i els cromos, els retalls de les vides que em vaig trobant. I tinc infinitat de notes i fotografies sobre els anys a la Cerdanya.

Essent un adolescent vaig travessar per primera vegada el Cadí a peu, des del Berguedà camí de la Cerdanya. Va ser l'estiu del 1975, unes quantes setmanes després del primer Canet Rock, tot un presagi que els temps estaven canviant. Amb la motxilla carregada dels lògics anhels de llibertat, i la intangible ànima muntanyenca oberta de bat a bat a tot el que pogués descobrir, en deu dies de caminar per senders i llogarrets que, en aquell temps, eren racons remots d'un país que descobríem, peces d'un imaginari col·lectiu que tot just apreníem a engalzar, probablement vaig aprendre més de la vida i el món que en tot el curs de batxillerat que acabava de cursar.

D'aleshores ençà, he recorregut moltes vegades el Cadí i la Cerdanya, ja sigui caminant, en bicicleta, amb esquís fins allà on sé o puc i, evidentment, amb cotxe. No hi ha una mística especial en el viatge, tot és molt més primari, només depèn de l'època, les forces que qualsevol persona necessita per anar a la muntanya i l'estat d'ànim. M'atanso als prats, boscos, pobles o als roquissars per fer-me preguntes, així de simple. Són qüestions carregades d'un fort sentit d'immanència. Somiatruïtes com mai no he deixat de ser, encara identifico la realitat amb la consciència i, per això, de tant en tant necessito unir el meu jo amb el que m'envolta.

No sempre trobo respostes als tossals, les cingleres, les prades altes o a la riba del Segre o el Querol. A voltes cal indagar per camins poc trepitjats i d'altres convé escoltar el campanar d'alguna esglesiola perduda. I, tot i així, molts cops me'n torno a casa amb el mateix neguit existencial amb què hi he anat. La condició humana té aquestes incongruències. La capacitat d'entendre l'enorme riquesa de la natura ens empetiteix quan més gran és la nostra obstinació per abastar-la, per dominar-la, per conduir-la. Per això m'agrada tant conèixer la gent de l'alta muntanya. Ells només hi viuen, s'adapten al medi fins a ser-ne un element més, com el vent que xiula per les canals, i així esdevenen més rics i savis: són hereus d'aquesta gran diversitat que és la pàtria pirinenca; aquest immens continent natural que abasta nacions, llengües, cultures i sistemes socials com pocs indrets d'Europa.

En els poc més de 1.600 quilòmetres quadrats (comptant ambdues bandes de la frontera, és clar) i els 43 municipis, hi ha valls molt fressades, com la de l'Inglà, o silents, com la de Campcardós; cims indòmits, com el Carlit; racons on la petja humana és lleu, com alguns amagatalls al congost que fa el Segre al Baridà; infinites planes assolades com la de Llívia, que davalla vers Puigcerdà, i indrets on la civilització ha deixat mostres del seu caràcter cruel, com rastelleres de xalets quasi sempre buits o edificis d'apartaments d'un indubtable mal gust.

Però és aquest caràcter de petit microcosmos amb un bategar propi el que fa de la Cerdanya un lloc extraordinàriament atractiu per perdre-s'hi de poble en vall i de plana en bosc. És per això que molta gent vinguda dels quatre punts del país ha fet seu aquest territori des dels darrers anys del segle XIX. Penseu, per exemple, que el Cadí és

parc natural des del 1983, però ja l'any 1932 la Generalitat republicana va intentar protegir la serralada per llei, i l'any 1966 es va crear la Reserva Nacional de Caça, que preserva la fauna característica del lloc. La Cerdanya és més que un territori, un paisatge o un lloc de descans: és un referent simbòlic.

Àlbum de paisatges i calidoscopi humà i natural, aquesta terra té una existència efectiva i potent més enllà del turisme del qual, inexorablement, viu avui en dia. «La Cerdanya no deprimeix, com tants de llocs pirinencs; produeix, al contrari, una sensació d'amplària, d'elevació, de lluminositat, de llibertat», escriu Josep Pla. De la posada en valor d'aquest àlbum de cromos casolà dependrà que les successives generacions entenguin que aquest món bell i privilegiat té una vida pròpia amb capacitat d'irradiar més enllà dels seus límits naturals. El pas del temps també es pot explicar des de la perifèria, i això li dona personalitat. A *La casa de la frontera* jo he volgut narrar un fresc del segle XX vist des de la Cerdanya, amb la mirada i el neguit propis dels seus llocs i la seva gent.

Pensava en tot això mentre veia les bromes esmunyir-se per la Tossa d'Alp; era un matí de cel gris i ras d'una tardor acabada d'estrenar i ja freda. Era a la sala d'estar de casa d'en Josep-Budi i la Carme. Tenia la gran taula del menjador plena de papers amb notes desordenades, el portàtil engegat, la vella Nikon Coolpix esperant una mica més de llum natural per ser-me útil, i la ment encara vagant pels viaranys de la conversa de la nit anterior amb el meu amic, gintònics en mà i plena de digressions. La llar de foc escalfava com un dimoni; hi devia haver tirat un parell de bons tions de roure i alzina abans de marxar cap al taller. De fons sentia córrer l'aigua del

Reür. Als horts del darrere de la casa, les cols d'hivern esquitxaven el dia cendrós amb els seus verds centellejants. Aviat serien trinxat, i tothom en faria una gran festassa.

La frontera, amb la seva llegenda, era allà. I jo era petit, tafaer i esvalotat.

BUSCANT LES PERERES

L'hivern és blanc, la primavera verda i l'estiu groc; la tardor és l'espectacle de la natura en mil colors. Entre Osseja, Palau, Vilallobent i Queixans, el pi roig, les boixedes i les rouredes tenyeixen la mirada de vermells, ocres, marrons, i una paleta de verds que van guanyant intensitat gairebé fins al negre a mesura que deixeu la plana i us endinseu cap als serrats i el coll de Pradelles. En aquest vagareig cromàtic hi ha un moment, inexorable i fatal, que els ulls cremen i tots els sentits s'enterboleixen, embotits de les mil tonalitats de la natura calma d'aquest diumenge tardoral solitari i boirós. És un estat hipnòtic, una nostàlgia profunda que busca en l'ànima un tapís grogós de fulles mortes que li faci de jaç.

En aquest sopor de paraules vagues, segueixo el camí vell de Nervols fins a Osseja. Passo sota la via del Tren Groc, enfilo cap a l'església i la plaça de Sant Pere i davallo fins al llac, on hi ha la zona esportiva, l'estany i una àrea de pícnic amb una altiva arbreda que ja està tota peçada. En aquesta època, el lloc convida a no despertar.

De Palau a Age el camí és pla i ample. No fa gaires anys un munt de senyals i rètols indicaven, amb l'habitual violència verbal de les fronteres, que estava rotundament

prohibit continuar endavant, que s'entrava en un altre país i que no hi seríem benvinguts. Aquella interdicció va existir en realitat, tot i que ara em sembli un somni més d'aquesta letargia tardoral i errabunda. Però en un temps desaparegut va ser cruenta i repressiva. I va marcar la vida de la gent i els va enquadrar en francesos i espanyols, que a la Cerdanya és tan ridícul com dividir la societat entre aficionats a esquiar o a patinar.

Des que vagarejo per aquesta frontera, no recordo ningú que fes cas d'aquella mena d'amenaques ridícules. I tampoc no recordo haver vist mai una patrulla de gendarmes o de guàrdies civils barrant el pas o detenint algú per haver creuat clandestinament la frontera un diumenge al matí. Hauria fet avergonyir els colors de la tardor. Tampoc cap conegut m'havia advertit mai d'un hipotètic perill de creuar a França il·legalment. Només era un altre vestigi d'una existència remota que algú va viure un dia, i que ara semblava una llegenda extreta del túnel del temps.

Però els resultats d'aquella divisió hi són: hi ha francesos i espanyols. I també hi ha habitants de la frontera, ànimes en les quals el record a penes opera. Són *flâneurs* d'una Europa sense rumb ni objectius que han fundat en aquests llocs que ningú no reclama.

Passo el riu la Vanera per un pont de pedra i entro a Vilallobent. La carretereta local que du a les Pereres llisca a mitja alçada i permet gaudir d'una vista excel·lent de la plana. A la banda esquerra, turons amunt, hi ha una de les paletes de colors més admirables de la tardor pirinenca. A la banda dreta, els prats dalladors temperen una mica la tempesta de sensacions que trasbalsa.

Al fons, amagat, el ritme dringadís del Segre s'endú la ment per viaranys indòmits, records d'infantesa de

quan acaronàvem entre els dits xops la polpa fina i sucosa d'una pera rodona i dolça. Llavors Puigcerdà era un lloc mític, un nom en una etiqueta que ens menava a indrets màgics i perduts entre valls frondoses i altes muntanyes. Ara, els cavalls que pasturen mentre esperen la fira i l'església romànica de Sant Esteve són els únics senyals que ens retornen al que érem, i el cartell que anuncia un xalet en venda (475.000 euros) ens porta al que som: «Amb l'abandonament del treball del camp i el boom de la construcció, aquells terrenys càlids que ocupaven els horts a la Cerdanya es van anar venent per construir-hi habitatges», explica Isidre Soler, xef del restaurant Tram-Tram de Sarrià, i fill de l'última família que conrea la pera de Puigcerdà.

Només els Soler conreen la pera de Puigcerdà per comercialitzar-la. Són a penes cinc hectàrees a Sant Martí d'Aravó, a tocar de l'elitista club de golf, contra milers de xalets per tota la plana. De color verd clar i pell fina, i un to vermell quan li toca el sol, la varietat Doyenné du Comice és una pera de polpa delicada, sucosa i molt dolça, qualitat que li és atorgada pel clima de la Cerdanya, sobretot pels contrastos de temperatura entre el dia i la nit. Avui, però, tret d'algun perer extraviat enmig d'un hort i d'aquesta família, la que va ser la fruita preferida del tsar Nicolau II es bat en retirada. El món d'ahir que desapareix.

I la tardor tampoc no trigarà a desaparèixer, colgada sota la neu. La cridòria alegre i acolorida dels esquiadors farà oblidar de pressa aquests dies de tristor amable i sensorial. Les famílies demanaran ànec amb peres als restaurants de la vall i les àvies comentaran el baix contingut en sucre i l'aportació d'aigua, fibra i potassi, i que són molt recomanables per als diabètics. I al camí de les Pereres, el

vent haurà escampat les darreres fulles i els arbres hauran perdut els colors i els cavalls hauran anat a fira.

Les hores de sol de la plana cerdana ja no necessiten envermellar les pereres.

Vestigis de la vella frontera, perquè no l'oblidem.